

ISSN 2149-9845

E-ISSN 2636-7807

TÜRKİYE
DİN EĞİTİMİ
ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ

TURKISH JOURNAL OF RELIGIOUS EDUCATION STUDIES (TJRES)

مجلة بحوث التربية الدينية التركية

Sayı 6 / Number 6

İzmir - 2018

TÜRKİYE DİN EĞİTİMİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Turkish Journal of Religious Education Studies

Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları altı ayda bir yayımlanan uluslararası ve hakemli bir dergidir.

Turkish Journal of Religious Education Studies is an international, peer reviewed and biannual journal.

Sayı/Number 6 • Aralık/December 2018 • ISSN 2149-9845 • E-ISSN 2636-7807

İmtiyaz Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü / Owner and Chief Executive Officer

Mehmet BAHÇEKAPILI

Baş Editör / Editor in-Chief

Mustafa USTA

Sayı Editörü / Editor

Safnaz ASRİ

Editörler / Editors

Siebre MIEDEMA (VU University Amsterdam)	Christopher G. ELLISON (The University of Texas at San Antonio)
Cemal TOSUN (Ankara Üniversitesi)	Recai DOĞAN (Ankara Üniversitesi)
Muhittin OKUMUŞLAR (Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi)	Zeki Salih ZENGİN (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)
Nurullah ALTAŞ (Atatürk Üniversitesi)	Michael NIELSEN (Georgia Southern University)
Ahmet KOÇ (Marmara Üniversitesi)	Friedrich SCHWEITZER (Eberhard Karls Universität Tübingen)
Mehmet BAHÇEKAPILI (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi)	Süleyman AKYÜREK (Erciyes Üniversitesi)
Safnaz ASRİ (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi)	Mohammed DERRADJ (University of Algeria II)
Ednan ASLAN (Universität Wien)	Kenan SEVINÇ (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Zuhal AĞILKAYA ŞAHİN (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi)	Murat Şimşek (Necmettin Erbakan Üniversitesi)

Kitap Değerlendirme Editörleri / Book Review Editors

Hakkı KARASHAHİN (İzmir Katip Çelebi Üniversitesi)	Ahmet GEDİK (İzmir Katip Çelebi Üniversitesi) - Ahmet Ali ÇANAKCI (İzmir Katip Çelebi Üniversitesi)
--	--

Yayın Kurulu / Editorial Board*

Zuhal AĞILKAYA ŞAHİN, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)	Ayman AGBARIA, University of Haifa (ISRAEL)
Muhsin AKBAŞ, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)	Süleyman AKYÜREK, Erciyes Üniversitesi (TURKEY)
Ednan ASLAN, Universität Wien (AUSTRIA)	Safnaz ASRİ, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)
Nedim BAHÇEKAPILI, Islamitische Universiteit Europa (HOLLAND)	Mehmet BAHÇEKAPILI, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)
İrfan BAŞKURT, İstanbul Üniversitesi (TURKEY)	Bayraktar BAYRAKLI, Marmara Üniversitesi (TURKEY)
Beza BİLGİN, Ankara Üniversitesi (TURKEY)	Ahmet Ali ÇANAKCI, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)
Mohammed DERRADJ, University of Algeria II (ALGERIA)	Abdurrahman DODURGALI, Marmara Üniversitesi (TURKEY)
Recai DOĞAN – Ankara Üniversitesi (TURKEY)	Christopher G. ELLISON, The University of Texas at San Antonio (USA)
Ahmet GEDİK, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)	Recep Emin GÜL, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)
Hülya HACİSMAİLOĞLU, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)	Michael NIELSEN, Georgia Southern University (USA)
Hakkı KARASHAHİN, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)	Recep KAYMAKCAN, Sakarya Üniversitesi (TURKEY)
Ahmet KOÇ, Marmara Üniversitesi (TURKEY)	Mustafa KÖYLÜ, Ondokuz Mayıs Üniversitesi (TURKEY)
Muhittin OKUMUŞLAR, Necmettin Erbakan Üniversitesi (TURKEY)	Siebre MIEDEMA, VU University Amsterdam (HOLLAND)
Friedrich SCHWEITZER, Eberhard Karls University (GERMANY)	Halil İbrahim ŞENAVCU, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)
Bülent UÇAR, Universität Osnabrück (GERMANY)	Mustafa USTA, Marmara Üniversitesi (TURKEY)
Prof. Dr. Edmunt WEBER, Universität Frankfurt am Main (GERMANY)	Samet YAĞCI (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY))

*Soyadına göre alfabetik sırada / In alphabetical order by surname

Kapak Tasarımı / Cover Design

Furkan Selçuk Ertargin

Tasarım / Graphic Design

Mehmet BAHÇEKAPILI - Safnaz ASRİ

Baskı / Printed By - Baskı Tarihi / Printed Date

Limit Ofset – 25.012.2018

NAZMÎ-ZÂDE MURTAZÂ VE ZEYL-İ SİYER-İ NÂBÎ*

Mehmet BÜKÜM**

E-mail: mehmetbkm@hotmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2163-7671>

Citation/©: Büküm, M. (2018). Nazmî-Zâde Murtaza ve zeyl-i siyer-i Nâbi. *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 6, 175-211.

Öz

Türk Edebiyatı târîhine bakıldığında siyer alanında Türklere ait ilk te'lif çalışma 16. yüzyılda Veysî tarafından kaleme alınmıştır. Veysî'den önceki çalışmalar Arapça ve Farsçadan yapılan çevirilerdi. Veysî'nin ölümü üzerine yarım kalan Dürretü't-Tâc fi-Sîreti Sâhibi'l-Mi'râc adlı eseri Nâbî iki zeyille tamamlamaya çalışmış ancak onun da ömrü bu eseri bitirmeye yetmemiştir. Nazmî-zâde Murtaza bu iki eseri 17. yüzyılın başlarında tamamlamayı başarmış ve böylece Türklere ait ilk te'lif siyer külliyyâtı ortaya çıkmıştır. Veysî ve Nâbî'nin çalışmaları halk tarafından sevildiği ve değerli görüldüğü için Nazmî-zâde Murtaza dışında Nevî-zâde Atâî, Tıflî Ahmed Çelebî, Koçhisârî-zâde Süleymân Tâlib, Bosnalı Abdülkerîm Sâmî Efendi, Zehrimâr-zâde Seyyid Mehmed Rıza ve Koca Râgıb Paşa da bu eserlere birer zeyil yazmışlardır.

Yapılan katalog taramalarında yurt içinde 13, yurt dışında 2 olmak üzere toplam 15 nüshaya ulaşıldı. Bu eser, Türk edebiyâtı ve târîhi açısından bir ilki gerçekleştirme bakımından önemlidir. Eser, kendisinden önce yazılmış eserler gibi tercüme bir eser olmayıp sanatsal değeri olan, Veysî ve Nâbî'nin eserleriyle birlikte "Te'lif Türk Siyeri"nin tamamlayıcı ve ilk numûnesidir. Bu eserle hem Türklere ait ilk Telif Siyer çalışması bitmiş olacak hem de İslâm Târîhi için bilim dünyası güvenilir bir kaynak kazanmış olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Siyer, Nazmî-zâde Murtaza, Hz. Muhammed, İslam târîhi, Veysî, Nâbî.

* Bu çalışma, "Nazmî-Zâde'nin Zeyl-i Siyer-i Veysî ve Nâbî'si (İnceleme, Metin)" başlıklı doktora tezinin ilgili bölümünün genişletilmesiyle hazırlanmıştır.

** Dr., İzmir İl Millî Eğitim Müdür Yardımcısı.

NAZMÎ-ZÂDE MURTAZÂ AND ZEYL-İ SİYER-İ NÂBÎ

Abstract

According to the Turkish History of Literature, the first study of the Turks in the copyright area was carried out by Veysî in the 16th century. The works before Veysi were translations from Arabic and Farsi. Nâbî tried to complete the Dürretü't-Tâc fi-Sireti that was left uncompleted after the death of Veysi with two postscripts, but he did not live long enough to finish the work. Nazmî-zâde Murtaza succeeded to complete this work in 17th century and so that first Turkish copyright ouvre appeared. As Veysi and Nabi's works were popular and valued by public, Nevi-zade Atai, Tifli Ahmed Çelebi, Koçhisari-zade Süleyman Talib, Bosnalı Adulkerim Sami Efendi, Zehrimarzade Seyyid Mehmed Rıza and Koca Ragıp Pasha as well as Nazmizade Murtaza wrote postscripts for these works.

As a result of catalog researches 13 in the country and 2 abroad 15 copies were reached. This study is important as it breaks a new ground in terms of Turkish literature and history. This work is not a translated work like the ones written before but it is a complementary and first example of "Copyright Turkish Prophetic Biography" with the works of Veysi and Nabi. With this work, the first Copyrighted Prophetic Biography will be completed as well as the scientific world for the History of İslam will have a credible work.

Keywords: Prophetic biography, Nazmî-zâde Murtaza, Muhammed, History of İslam, Veysî, Nâbî.

Giriş

İslamî Türk edebiyatında siyer sahasındaki ilk eserler Arapça ve Farsça'dan yapılan çevirilerdir. Bu konudaki ilk eser sahibi 14. yüzyılda yaşamış asıl adı Mustafa b. Yusuf b. Ömer olan Erzurumlu Mustafa Darîr'dir. Türklerde siyer alanındaki te'lif eserlerin ilk örneği Amasyalı Münîrî İbrâhîm Mehmed Çelebi'nin (öl. 927/1520) 7 ciltlik manzûm Siyer-i Nebî'sidir. Bu eser bir tercüme olan Kadı Mustafâ Darîr'in Siyer-i Nebî'sinin manzûm hâlidir (Tergip, 2010, ss.228-229). Türkçe Siyer hususunda Darîr'den sonra en önemli eser Veysî'nin Siyeri'dir. Bu eser doğrudan Türkçe te'lif edilmiş ilk eserdir (Shaman, 1997, s. XXXVIII). Eser, mensur olup tarihî ve dinî pek çok kaynaktan faydalanılarak yazılmıştır. Yazar, eserini Mekke ve Medine olmak üzere iki bölüm halinde düzenlemiştir. Eser'in dili karışık ve ağır olmasına rağmen halk tarafından çok beğenilmiş ve esere sekiz zeyil yazılmıştır. Veysî'nin ölümü üzerine yarım kalan eseri Nâbî iki zeyille tamamlamaya çalışmış ancak eseri Nazmî-zâde tamamlayabilmiştir. Nâbî ve Nazmî-zâde'nin yanısıra esere Nev'î-zâde Atâyî, Tiflî Ahmed Çelebi, Koçhisârîzâde Süleyman Tâlib, Bosnalı Abdülkerim Sâmi'î Efendi, Zehrimâr-zâde Seyyid Mehmed Rızâ, Koca Rağîb Paşa da birer zeyil yazmışlardır (Çaldak, 2017, ss.3-5).

Nazmî-zâde tarafından kaleme alınan Zeyl-i Siyer-i Nâbî, Urfalı Nâbî'nin (öl. 1124/1712) Üveys b. Muhammed'in (öl. 1037/ 1627) Dürretü't-Tâc fî-Sîreti Sâhibi'l-Mi'râc adlı siyerine yazdığı iki adet zeyil olarak yazılan eserdir. Dürretü't-Tâc fî-Sîreti Sâhibi'l-Mi'râc, Türk edebiyâtında ilk te'lif siyer olması bakımından çok önemli bir eserdir. Nazmî-zâde'nin bu eseri tamamlanınca Türkler'in siyer sahasında yarım kalmış ilk külliyyâtının tamamlanması sağlanmış olacaktır.

1. Nazmî-zâde Murtazâ (? - 1720-23?)

1.1. Hayâtı

Nazmî-zâde Murtazâ'nın doğum târihi hakkında hiçbir eserde herhangi bir bilgiye rastlanmamaktadır (Karataş, 2001, s.4). Hayâtı hakkında yeterli bilgi yoktur. Gülşen-i Şu'arâ şâiri Ahdî'nin torunu olan Nazmî mahlaslı Bağdâtlı şâir Seyyid Alî Efendi'nin (öl. 1066/1655) oğlu olduğu bilinmektedir. Bağdât'ta dünyâya geldiği, öğrenimini Bağdât'ta bitirdikten sonra Osmanlı vâlilerinin bazı hizmetlerinde bulunduğu ve Bağdât Hazînesi'nde "rûznâmçe halîfelîğine" kadar yükseldiği bilinmektedir (Özcan, 2006, s. 461).

Franz Babinger (Babinger, 1992, s. 274) ve tezkîre yazarı Sâlim Efendi (Mirzâ-zâde Mehmed Emin Sâlim, H. 1315, s. 620), Nazmî-zâde Murtazâ'nın, kendisi de Bağdât'ta yaşamış ve ölmüş olan kardeşi Hüseyin Nazmî-zâde (öl. 1130/1717) ile karıştırıldığını düşünürler ve sanıldığının aksine *Şerh-i Lugat-ı Târîh-i Vassâf* adlı eserin ve *Türkçe Lugat*'in kardeşi Hüseyin Murtazâ'ya ait olduğunu iddiâ ederler (Babinger, 1992, s.274). Joseph Von Hammer, Bursalı Mehmet Tâhir (1975, s.111), Mehmed Süreyyâ (1996, s.1118) ise bu eserlerin Nazmî-zâde Murtazâ'ya ait olduğunu yazarlar.

Mehmet Süreyyâ (1996), Sicilli-i Osmanî'de (s.1118) onun İstanbul'a geldiğinden bahsetse de başka hiçbir kaynaktan İstanbul'a geldiğinden bahsedilmemiştir. İbrâhîm Müteferrika'nın kurmuş olduğu matbaada Nazmî-zâde'nin Târîh-i Timur-ı Gûrkân ve Gülşen-i Hulefâ adlı eserlerinin 5. ve 7. sırada basılmış olması onun İstanbul'da tanındığını gösterir (Özcan, 2006, s.461). Bu durum ayrıca onun İstanbul'a gelmiş olma ihtimâlini güçlendirir.

Nazmî-zâde Murtazâ Arapça ve Farsça'dan yaptığı çevirilerle tanınmış olsa da aynı zamânda usta bir şâir olduğu ve şiirlerini bir Dîvân'da topladığı bilinir ancak Dîvân'ının günümüzde nerede olduğuna dâir bir bilgi bulunmamaktadır. Tezkîre yazarı Sâlim, onun Rûm diyârından (Anadolu ve özellikle İstanbul'u kastederek) uzak olmasından dolayı bazı eserlerinin buraya ulaştığından; bazılarının ulaşamadığından bahseder. (Mirzâ-zâde Mehmed Emin Sâlim, 1315, s.620)

Nazmî-zâde Murtazâ'nın ölüm târihi; Joseph Von Hammer'a (1985) göre, 13 Receb 1132/21 Mayıs 1720 (s.266), Müstensih Abdurrahman Eşref'e göre (Nuruosmaniye Kütüphanesi, No. 3309.) 1133/1720, Bursalı Mehmed Tâhir'e (1975) göre, 1134/1722 (s.111), Mehmet Süreyyâ (1996, s.1118), Franz Babinger (1992, s.274) ve Vekâyi'u'l-Fuzalâ

adlı eserinde Nazmî-zâde Murtazâ'nın çağdaşı Şeyhî Mehmed Efendi'ye göre (1989, s.746) 1136/1723 yılıdır.

Ünlü târihçi Joseph Von Hammer (1983), Vezirîâzam İbrâhîm Paşa'dan bahsederken Nazmî-zâde Murtazâ'nın hayâtı hakkında ilginç bilgiler verir: "*Veziriazam İbrâhîm Paşa, ünlü mutasavvıf ve takva sahibi Nakşibendîler şeyhi Mehmed Mu'id Efendi'nin ölümüne çok üzüldü; ıztırabı Halîfeler Güllerinin Bahçesi (Gülşen-i Hulefâ) adlı halîfeler târihinin yazarı, Arabşâh tarafından yazılan Timur Târîhi'nin mütercimi Halvetî şeyhi Nazmî-zâde Efendi cariyesiyle birlikte bir hamamcı Arnavut'un ve yardımcısının kurbanı oldu (13 Receb 1132 / 21 Mayıs 1720) kâtiller hemen yakalandı ve asıldı. Aynı ceza yirmi beş korsanla Burunsuz lakabıyla tanınan namılı korsana da uygulandı.*" (Hammer, s. 266). Franz Babinger (1992), bu bilginin doğru olmadığını iddiâ eder (s. 274).

1139/1726-27 yılında Abdurrahman Eşref tarafından istinsah edilen eserin (Nuruosmaniye Kütüphanesi, No. 3309) başında Nazmî-zâde Murtazâ'nın bir biyografisi bulunmaktadır. Bu kopya Nazmî-zâde'nin ölümünden (öl. 1720-23?) sadece birkaç yıl sonra yazıldığına göre onunla ilgili en muteber bilgilere buradan erişmiş oluruz:

Naḥl-ı ser-sebz-i vücûdî bostân-ı Bağdâd-ı behişt-âbâddan ser-zede-i zuhûr olup Nazmî-zâdelükle şöhret-şî'âr olan zât-ı fezâ'il-dişârdür. Âşâr-ı fıtnat u kemâl ve cevâhir-i kıbâliyyet-i fazl u ifzâl kân-ı cibilliyetinde merkûz olmağla mizmâr-ı kesb-i ma'ârifde küme-y-i isti'dâdî tek u pû ve ḥalbe-i belâgatda edhem-i çâpûk-reftâr-ı ṭabî'atı cüst-cû idüp merd-i meydân-ı belâgat ve yekke-sûvâr-ı 'arşa-i feşâḥat, 'ulûm-ı 'Arabîyyede kâmil ve fûnûn-ı edebîyyede fâzıl, ma'ârif-i bisyâr ile mevşûf ve fezâ'il-i bî-şümâr ile ma'ârûf, ferîd-i zamân, kâmil-i devrân, bir merd-i nüktedân ve şâ'ir-i süḥandândur.

Eşheb-i çâpûk-seyr-i kâlemi şafâiyî-i ḥuṭût ve erkâmla tâzende olmağla ḥazîne-i Bağdâd rûz-nâmçesi ḥalîfelîgi ile be-nâm olmuştur. Nigârende-i kilik-i sıḥr-âşârı olan yâdgârından târîḥ-i Bağdâd-ı behişt-âbâd ki Gülşen-i Hulefâ nâmiyla mevsümdür müfid u muhtaşar ta'birât-ı münşiyâne ile bir ḥûb eserdür ve pişvâ-yı erbâb-ı inşâ muktedâ-yı aşḥâb-ı feşâḥat-intümâ merḥûm Veysî-i sıḥr-azmânuñ Siyer-i şerîf ve nuşa-i münîflerine üstâd-ı şânî 'Azîz-i Mısr-ı Ma'ânî erbâb-ı ma'ârifüñ ser-bülendi ve aşḥâb-ı fezâ'ilüñ ercümendi merḥûm Nâbî Yûsuf Efendi'nüñ Zeylû's-siyerine zeylû'z-zeyl olmağ üzere rişte-i taşnîfe nazm eyledigi leâlî-i ferâ'id-i girân-bahâ ki her fıkrası ser-tırâşide-i dest-i ḥürdekâr-ı ḥired bir şeb-çerâğ-ı âftâb-tâb ve her satırı bir yâkût-ı şeb-tâb-ı dâğ-ı sîne-i mâhtâbdur.

Şekerellâhu mesâ'îhu, o ser-mest-i raḥîk-i 'irfân biñ yüz otuz üç ḥudûdunda cur'a-keş-i câm-ı memât olup 'âzîm-i ravza-i cinân oldılar. Raḥmetullâhi 'aleyhi raḥmeten vâsî'aten.

Ol bülbül-i âteş-şaffirüñ kaşâ'id ü gâzeliyât ü inşâsı ve mekâtib ü âşârı şaḥîfe-pîrây-ı mecmû'a-i 'irfândur.

Bu nus̄ha-i kem-yâb ve bu kıt‘a-i müstetâb kalem-i şikeste-raqam-ı nâ-çizânededen tesvîd-i şahîfe-i tahrîr olan nus̄ahuñ üçüncisidür. Hudâ-yı müyessirü'l-murâdât celle şe‘nuhu sebebi şefâ‘at-i Hazret-i seyyidü'l-enâm ‘aleyhi’s-şalâtü ve’s-selâm eyleye âmin.

1.2. Eserleri

1.2.1. Te'lif Ettiği Eserler

1.2.1.1. Gülşen-i Hulefâ

Eser Bağdât Vâlisî Ömer Paşa'nın isteği üzerine yazılmıştır. Eserde Bağdât'ın bilinen ilk zamânından 1130/1718 yılına kadarki târihi anlatılmıştır. Eserde ayrıca Mısır'da Abbâsîler'in târih sahnesine çıkışlarından yıkılışlarına kadarki târihlerinden bahsedilmiştir. Eserin 126-744/1032-1623 yıllarını kapsayan bölümü yüzeysel bilgiler içerir. Nazmî-zâde'nin bizzat tanık olduğu 1623-1718 yıllarına ait kısımlar oldukça ayrıntılıdır. Bu bölümde Eyüplü Hasan Paşa'nın 1130/1718'de Huveyze ve Benî Lâm'a karşı yaptığı sefer gibi mahallî olaylar anlatılır.

Eser, Osmanlı târihi için Bağdât hakkında yazılmış tek eser olma özelliği taşır. Eserde Bağdât'ta görev yapmış Osmanlı vâflileriyle ilgili geniş bilgiler bulunur. Nazmî-zâde eserde bazen yararlandığı kaynakları belirtmiştir. Bu kaynaklar arasında ulaşabildiği resmî evraklar da vardır.

Eser, İbrâhîm Müteferrika tarafından bir önsözle 1143/1730 yılında İstanbul'da basılmıştır. Bu esere, Kerküklü Resûl Hâvî *Târîhu Devhati'l-Vüzerâ* adıyla bir zeyil yazmıştır. Eserin Fransızca, Almanca ve Rusça çevirilerinin yapıldığına dâir bilgiler mevcuttur. Eserin Mûsâ Kâzım Nûrs tarafından yapılan Arapça tercümesi 1971 yılında Necef'de basılmıştır. Çok sayıda yazma nüshası bulunan eser doktora tezi (Karataş, 2001) olarak da hazırlanmıştır (Özcan, 2006, ss. 461-462).

1.2.1.2. Tezkîre-i Evliyâ-i Bağdâd (Câmiu'l-Envâr fî-Menâkibi'l-Ahyâr)

Eser, Bağdât ve civârında defnedilmiş evliyâların biyografilerinden bahseder. Eserin önce 1077/1666'da Bağdât vâlisî olan Uzun İbrâhîm Paşa için kaleme alındığı daha sonra 1092/1681'de Bağdât vâfliliği yapan başka bir İbrâhîm Paşa'nın talebiyle genişletildiği aktarılır. Kütüphanelerdeki yazma nüshalarından bazılarında İÜK TY No. 180, 223; Beyazıt Devlet Kütüphanesi No. 5136; SYEK Bağdâtlı Vehbî Efendi No. 1259 örnek verilebilir.

Eser, Seyyid Ahmed b. Hâmid el-Fahrî el-A-recî tarafından Arapça'ya çevrilmiş daha sonra bu çeviriyi Safâeddin İsâ b. Mûsâ el-Bendenîcî ilâvelerle genişletmiştir (Özcan, 2006, s.462). Dicle Üniversitesi'nden Recep Şükrü Güngör bu eser üzerine doktora çalışması yapmıştır (Güngör, 2017).

1.2.1.3. Zeyl-i Siyer-i Nâbî (Zeyl-i Dürretü't-Tâc fî-Sîreti Sâhibi'l-Mi'râc)

Üzerinde çalıştığımız eserdir. Eser hakkında ilerdeki sayfalarda daha geniş bilgi verilmiştir.

1.2.1.4. Şerh-i Kasîde-i Ferezdak

Arap şâir Ferezdak'ın Oniki İmâm'ın dördüncüsü kabul edilen Zeynel'âbidîn hakkındaki ünlü kasîdenin Türkçe şerhidir. Eserin sonunda Bedir, Hendek, Hayber ve Mekke'nin fethi gibi konularda bilgi verilmektedir. Eserin yazma nüshası SYEK Hacı Beşir Ağa No. 542'de kayıtlıdır (Özcan, 2006, s.462).

1.1.2.1.5. Şerh-i Lugat-i Târih-i Vassâf (Tercüme-i Târih-i Vassâf)

Nazmî-zâde'nin Vassâf Târihi'nin anlaşılması güç ve muğlak olan kelimelerini açıklayan şerhidir. Yazma nüshaları, İÜK TY No. 1530; Ayasofya No. 3151'de kayıtlıdır (Özcan, 2006, s.462).

1.1.2.1.6. Münşeât-ı Nazmî-zâde

Nazmî-zâde'nin bireysel yazılarını ve mektuplarını ihtivâ eder. 51 varaktan oluşan eser, *Duâ-i İstihâre-i İbrâhîm Halebî* şeklinde başlar. Nazmî-zâde duâ bölümünden sonra üzerinde çalıştığımız eserin giriş bölümünü olduğu gibi buraya eklemiştir. Eserin bir nüshası SYEK Esad Efendi No. 3322'de kayıtlıdır. (Özcan, 2006, s.462).

1.1.2.1.7. Risâle fî-Rub'i Düstûrî'l-Müceyyeb

Eser astronomi alanında yazılmıştır. Nazmî-zâde bu eseri, Ömer b. Ahmed el-Çullî'nin Ebû Abdullâh Muhammed Zeynî muhtasarına yazdığı şerhten faydalanarak ve kendi araştırmalarını da ekleyerek yazmıştır. Eserin müellif nüshası Köprülü Kütüphanesi Mehmed Âsım Bey No. 345'te kayıtlıdır. (Özcan, 2006, s. 462 ve İhsanoğlu, 2011, s. 253)

1.1.2.1.8. Divân

Bugüne ulaşıp ulaşamadığı bilinmemektedir (Özcan, 2006, s.462). Aşağıdaki şiir örnekleri Tezkîre-i Sâlim'den alınmıştır:

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Bülbül-i bâğ-ı hakikat hem-enînümdür benüm
Şâhid-i cûş-ı dilüm çeşm-i terînümdür benüm

Lutf-ı Hakk'a eyledim ilkâ-yı dest-i i'tisâm
Hasbiyallâhu kefâ nakş-ı nigînümdür benüm

Yokdur a'mâle ümîdim dergeh-i Hakk'a hemân
Rişte-i 'aczi dilüm hablü'l-metînümdür benüm

Urvetü'l-vüskâ-yı ihlâsa temessük Murtazâ

Bî-tekellûf hâsıl-ı kedd-i yemînimdür benüm (Mirzâ-zâde Mehmed Emin Sâlim, H. 1315, ss.620-621).

1.1.2.1.9. Şerhu Tecziyeti'l-Emsâr ve Tecziyeti'l-Âsâr

Eser, Âtîf Efendi Kütüphanesi Âtîf Efendi No. 1894'te kayıtlı olup târîhe dâir geniş kapsamlı bir eserdir (Özcan, 2006, s.462).

1.1.2.1.10. Şerh-i Şevâhid-i Muğni'l-Lebîb

Muğni Şevâhidi'nin şerhi olup iki büyük cilttir. Nahv ilmine ait en meşhûr eserlerin başında gelir. Beşir Ağa'da mevcuttur (Bursalı Mehmed Tâhir, 1975, s.111).

1.2.2. Tercüme Ettiği Eserler

1.2.2.1. Tercüme-i Târîh-i Timur (Târîh-i Timurlenk, Timur-nâme)

Şehâbeddin İbn Arabşâh'ın *Acâibü'l-Makdûr fî-Nevâib-i Tîmûr* adlı eserinin Türkçe ve Farsça tercümesi olup Bağdât Vâlisi Alî Paşa'ya sunulmuştur. Türkçe'ye yapılan tercümeyle Arapça aslından farklı bilgiler dâhil edilmiştir. Nazmî-zâde, esere kendi hâtimesini ekleyip İbn Arabşâh'ın hâtimesini çıkarmıştır. Nazmî-zâde esere Timur'un 4 oğlunun haleflerinin soyağacını eklemiştir. Eser Bağdât Vâlisi İsmâil Paşa'ya sunulmuştur. Eserin Türkçe çevirisi İbrâhîm Müteferrika'nın önsözyle *Târîh-i Timur-ı Gûrkân* adıyla 1142 senesinde İstanbul'da basılmıştır. Tercüme ağır ve külfetli bir dille yapıldığı için 1277 yılında sâdeleştirilerek İstanbul'da tekrar basılmıştır. Londra British Museum No. 7847'de kayıtlı nüsha İstanbul'da basılan nüshadan daha geniş kapsamlıdır.

1.2.2.2. Tercüme-i Tuyûr Cârîha ve Zavâri'-i Sâyide

Eserin bir nüshası SYEK Hamidiye No. 1014'te kayıtlıdır (Özcan, 2006, s.462).

1.2.2.3. Tercüme-i Kitâb-ı Fezâilî'l-Hayl

Dimyâtî'nin *Fazlü'l-Hayl* adlı eserinin Türkçe çevirisidir. Yazma nüshaları, Beyazıt Devlet Kütüphanesi Bayezid No. 1665; SYEK Esad Efendi No. 1824'te kayıtlıdır (Özcan, 2006, s.462).

1.2.2.4. Tercüme-i Kâbûs-nâme

Keykâvus b. İskender b. Kabûs'un ünlü eserinin çevirisidir. Nazmî-zâde, 1117/1705 yılında Bağdât Vâlisi Hasan Paşa'nın isteği üzerine bu eseri tekrar düzenleyip yeniden tercüme etmiştir. Yazma nüshaları İÜK TY No. 1773, 2739, 9705'te kayıtlıdır. Orhan Şaik Gökyay, Nazmî-zâde'nin bu eseri tercüme etmeyip Mercimek Ahmed'in tercümesinde yer alan ve kullanımdan düşen Türkçe kelimeleri Arapça ve Farsça karşılıkları ile değiştirerek düzeltme yaptığını kaydeder (Özcan, 2006, s.462).

1.2.2.5. Hey'et-i Seniyye Tercümesi (Tercüme-i Hey'eti'l-İslâmiyye)

İbrâhîm Karamanî'nin astronomiye dâir Arapça eserinin tercümesidir. Karamanî, bu eseri Suyûtî'nin *el-Hey'etü's-Seniyye fî'l-Hey'eti's-Sünniyye* adlı kitabını genişleterek yazmıştır. Nazmî-zâde bu eseri Bağdât Vâlisi Vezir Hasan Paşa'nın isteğiyle tercüme etmiş ve bazı

kısımlarını şerh etmiştir. Yazma nüshaları, SYEK Bağdatlı Vehbî Efendi No. 850; Hacı Mahmud Efendi No. 2064'te kayıtlıdır (Özcan, 2006, s.462; İhsanoğlu, 2011, s.253)

1.2.2.6. Kenzül-İrfân

Tasavvufa dâir bir eserdir (Özcan, 2006, ss.462-463)

1.2.3. İstinsah Ettiği Eserler

1.2.3.1. Envârü't-Tenzil ve Esrârü't-Te'vîl

TSMK III. Ahmed No. 43'de kayıtlı olan tefsîr türündeki eser Nazmî-zâde tarafından istinsah edilmiştir (Özcan, 2006, s.463).

1.2.3.2. Mesnevî

Kütahya Vahîd Paşa İl Halk Kütüphanesi No. 1153'de kayıtlı olan Mevlânâ'nın *Mesnevî'si* Nazmî-zâde tarafından istinsah edilmiştir (Özcan, 2006, s.463).

1.2.3.3. Ahlâk-ı Alâî

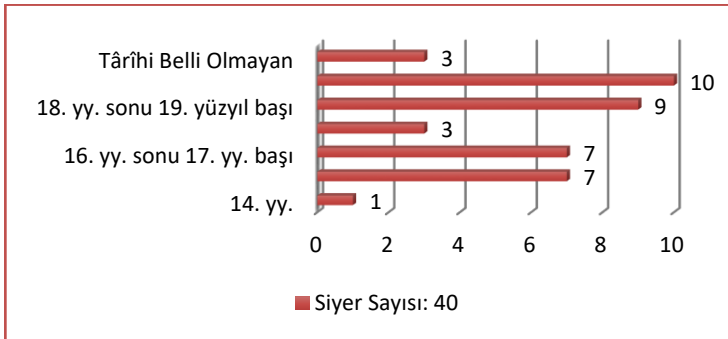
Beyazıt Devlet Kütüphanesi No. 3876'da kayıtlı Kınalı-zâde Alî Efendi'nin *Ahlâk-ı Alâî* adlı eser yine Nazmî-zâde tarafından istinsah edilmiştir (Özcan, 2006, s. 463).

2. Zeyl-î Siyer-î Veysî ve Nâbî

2.1. Eserin Genel Hatlarıyla Değerlendirilmesi

20. yüzyılın başına kadar tespit edilen Türkçe Siyer kitâpları yaklaşık kırk adettir. Bunlardan dokuz tanesi, Arapça olan dört siyer kitâbının muhtelif çevirileridir. Beş tanesi de Farsça üç siyer kitâbının çevirisidir. Yirmi üç eser doğrudan Türkçe te'lif edilmiştir. Bunlardan yedi tanesi manzûm; diğerleri mensûr ve manzûm-mensûr karışıktır (El-Shaman, 1982, s. XL).

Grafik 1: Siyer Kitâplarının Yüzyıllara Göre Dağılımı

Kaynak: (El-Shaman, 1982, s. XL)

Yurt içi ve yurt dışındaki kütüphanelerde *Zeyl-i Siyer*, *Zeyl-i Siyer-i Nâbî*, *Zeyl'ü-z-Zeyl alâ-Siyer-i Veysî*, *Zeyl-i Dürretü't-Tâc fî-Sîreti Sâhibi'l-Mî'râc*, *Dürretü't-Tâc fî-Sîreti Sâhibi'l-Mî'râc Zeyli* gibi isimlerle kayıtlı esere Veysî'nin ve Nâbî'nin eserlerinin devâmı olduğu için çalışmamıza "Zeyl-i Siyer-i Veysî ve Nâbî" adını vermek uygun olacaktır.

Eserin tespit ettiğimiz en eski nüshasının (Nuruosmaniye Kütüphanesi, Arşiv No. 34 Nk 3351/3) 1106/1694-95 yılında istinsah edilmiş olması, bu eserin Nazmî-zâde Murtazâ'nın (öl. 1720-23?) ölümünden yaklaşık 25 ilâ 30 yıl önce istinsah edildiğini gösterir. Bu sebeple onun bu kopyaları görmüş olma ihtimâli yüksektir.

Türklerde Siyer alanındaki te'lif eserlerin ilk örneği Amasyalı Münîrî İbrâhîm Mehmed Çelebi'nin (öl. 927/1520) 7 ciltlik manzûm *Siyer-i Nebî*'sidir. Bu eser bir tercüme olan Kadı Mustafâ Darîr'in *Siyer-i Nebî*'sinin manzûm hâlidir. Bu eserden sonra Üveys b. Mehmed (öl. 1037/1628) *Dürretü't-Tâc fî-Sîret-i Sâhibi'l-Mî'râc* adlı eseriyle te'lif siyerlerin üslûbu ağır olsa bile Türkler arasında itibâr gören en önemli örneklerinden birini vermiştir (Tergip, 2010, ss.228-229). Müellifin ölümü üzerine yarım kalan eser Nâbî ve Nazmî-zâde Murtazâ tarafından zeyiller yazılarak tamamlanmıştır.

Veysî'nin eseri *Dürretü't-Tâc fî-Sîret-i Sâhibi'l-Mî'râc* iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm Mekki denilen ve Peygamber Efendimiz'in Mekke devrini anlatan bölümdür; bu bölüm 23 makaleden oluşur. ikinci bölüm ise, 14 makaleden oluşan Medenî kısımdır. Peygamber Efendimiz'in Medîne'deki yaşayışını, gazalarını anlatır. Eser Bedir Gazvesi'ne kadar getirilebilmiştir (Öztürk, 1997, s.35).

Nâbî, Veysî'nin Bedir Savaşı'na kadar yazılmış *Siyer*'ini Mekke'nin Fethi'ne kadar güzel tabirler, belîğ teşbihlerle yazmaya Allâh'ın inâyetiyle muvaffâk olmuştur (Özmen, 2015, s.3).

Nazmî-zâde, eserini yazarken târîhî vak'aların kimisine "sene-i şâmin-i hicriyye 'alâ-şâhibihâ efdalü't-taḥiyye Şevvâlinüñ altıncı günü rûz-ı firûz-ı yekşenbede" gibi detaylı bir târîh verdiği hâlde kimisinde "sene-i tâsi'-i hicriyye" gibi sadece hicrî yıl bilgisi vermektedir. Aynı yılda cereyân eden hâdiseler için "sene-i mezkûrede" deyip yıl bilgisine işaret etmektedir. Nâdir de olsa bazı vak'aları târîh vermeden anlatmaktadır.

Nazmî-zâde Murtazâ, eserine Mukaddime bölümüyle başlar. Mukaddime'ye bir kıt'adan oluşan münacaât tarzında bir şiirle giriş yapar. Nazmî-zâde münacaât bölümünden sonra eserinin Türkçe, Arapça ve eski Farsça'dan mürekkep olduğunu dile getirir. Eserinin her açıdan üstün olduğunu çok süslü ibârelerle dile getirir. Ardından eserini iki beyitlik bir Farsça şiirle över.

Eserinin Peygamber Efendimiz'in hayâtını anlatmak için yazılması nedeniyle önemli olduğunu, Veysî'nin siyer türünün üstatlarından olduğunu dile getirerek onun çok başarılı bir eser yazdığını anlatır ve Veysî'yi bir şiirle över. Veysî'nin Siyeri'nin Büyük Bedir Savaşı'yla bittiğini ikinci üstat Nâbî'nin esere bir zeyil yazdığını, onun eserinin de Veysî gibi

çok başarılı olduğunu anlatır. Nâbî'nin eserini övmek için iki beyitlik bir şiir yazar. Onun da siyerinin Mekke'nin Fethi'yle bittiğini ifâde edip kendisinin bu eseri sonlandırıp kâfilenin üçüncü kişisi olmayı istediğini dile getirir. Bu düşüncelerini üç beyitlik Farsça bir şiirle destekler. Mukaddime'nin sonunda eserin Peygamber Efendimiz'in yüce makâmına sunulmasıyla yaralı gönlüne merhem olacağını Allâh'tan ümit ettiğini dile getirir.

Nazmî-zâde Mukaddime bölümünden sonra eserine Mekke'nin Fethi'nin tamamlanmasıyla devâm eder. Eser Peygamber Efendimiz'in gazve ve seriyyelerini onun ölümüne kadar işlemekle kalmaz bu olayların yanısıra birçok tamamlayıcı ve zenginleştirici bilgi ve belgeler de sunar. Eserde Peygamber Efendimiz'in ölümü üzerine Hz. Ebû Bekir, Hz. Fâtıma, Hz. Safiyye, Ebû Süfyan b. Haris ve Hassân b. Sâbit tarafından yazılmış mersiyele görmek mümkündür. Mersiye örneklerine yer vermek daha önce yazılmış olan Siyer-i Veysî ve zeyillerinde görülen bir özellik olmayıp sadece Nazmî-zâde zeylinde yer almaktadır (Donuk, 2015, s.114).

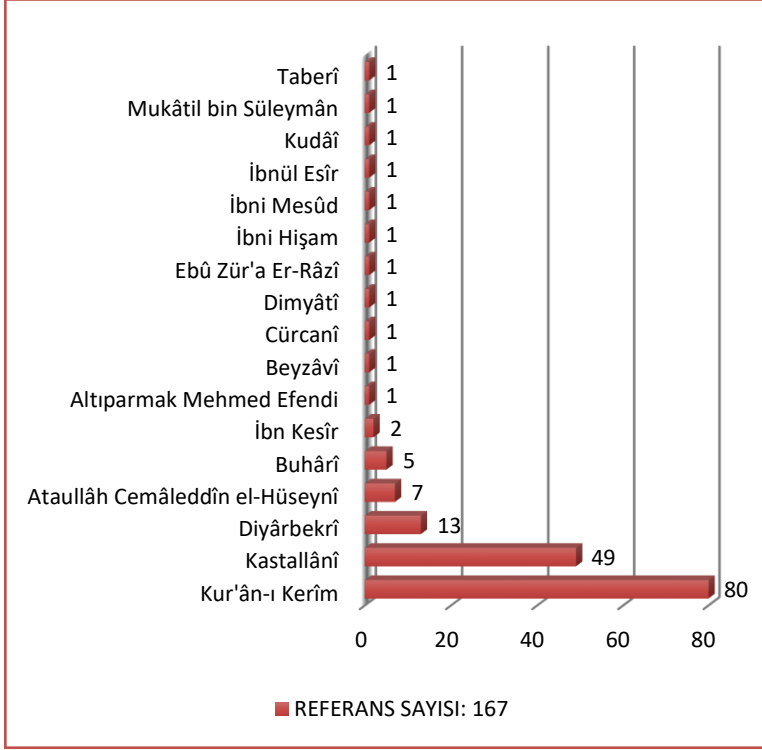
Eserde mersiyelelerden sonra sırasıyla Peygamber Efendimiz'in isimleri ve künyeleri, detaylı bir hilyesi, sıfatları ve şemâili, evlâtları ve torunları, eşleri, amcaları, halaları, süt anneleri, süt kardeşleri, dedeleri, hizmetçileri, köle ve cariyeleri, kâtipleri, elçileri, müezzinleri, şâirleri, bekçileri, ev eşyâları, savaş aletleri ve binek hayvanları, 20 adet fazîleti ve 8 adet mucize sayıldıktan sonra yine 20 adet daha mucize anlatılır. Eser aynı zamânda Peygamber Efendimiz'in yazdığı ve ona yazılan mektupları da barındırmasıyla özgün bir eser niteliği taşır.

Eserin son bölümünde diğer eserlerde örneğine pek rastlanmayan bir "Hatime" ile esere son verilmiştir (Donuk, 2015, s.114). Nazmî-zâde tevâzu göstererek eserin her ne kadar övgüye lâyık olmasa da Peygamber Efendimiz'i anlattığı için değerli olduğunu ve bu eser sayesinde günâhlarının affedileceğini umduğunu dile getirir.

2.2. Müellifin Yararlandığı Kişi ve Kaynaklar

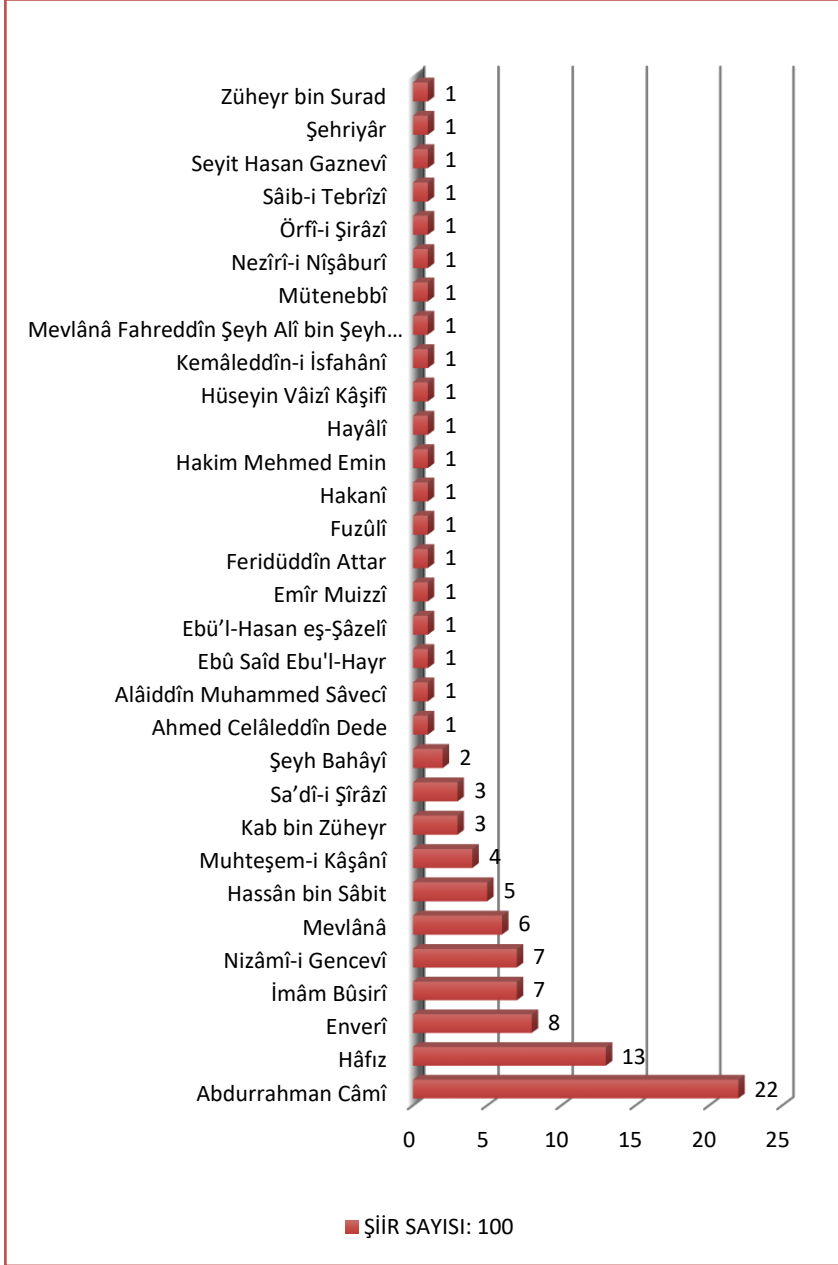
Nazmî-zâde'nin eserini yazarken siyer türünde çeşitli kitaplardan yararlandığı ve iyi bir saha araştırması yaptığı anlaşılmaktadır. Nazmî-zâde'nin eseri yazarken yararlandığı kaynaklardan İmâm-ı Kastallânî'nin *el-Mevâhibü'l-Ledünniyye bi'l-Minahil-Muhammediyye'si*, Kâdî Hüseyin b. Muhammed b. el-Hasen ed-Diyârbekrî'nin *Târîhu'l-Hamîs fi-Ahvâli Enfesi'n-Nefîs'i* ve Emir Cemâlüddîn Atâullâh b. Mahmûd b. Fazlillâh el-Hüseyni eş-Şîrâzî'nin *Ravzatü'l-Ahbâb fi-Siyeri'n-Nebî ve'l-Âl ve'l-Ashâb* adlı eserleri öne çıkmaktadır.

Grafik 2: Eserdeki Târîhî ve Dînî Referanslar

Nazmî-zâde eserinde Türkçe, Farsça ve Arapça manzûmeler iktibas etmiştir. Nâzmî-zâde'nin özellikle çok sayıda Farsça şiir iktibas etmesi dikkat çekmekte olup çevirisini yaptığı eserlerden Farsçayı çok iyi bildiği anlaşılmaktadır. Bu şiirlerin çoğunun hangi saire ait olduğu tespit edilmiştir. Kaynağı tespit edilemeyen bazı Farsça şiirlerin Nazmî-zâde'ye ait olması muhtemeldir. Nazmî-zâde'nin şiirlerini iktibas ettiği şâirlere Abdurrahmân Câmî, Hâfız-ı Şîrâzî, Enverî, Nizâmî-i Gencevî, Mevlânâ, Muhteşem-i Kâşânî, Sa'dî-i Şîrâzî, Şeyh Bahâyî gibi İrân menşeli şâirler yanında İmâm Bûsirî, Hassân b. Sâbit, Kab b. Züheyr gibi Arap kökenli şâirler de örnek verilebilir.

Grafik 3: Eserde Şiirleri İktibâs Edilen Şâirler

2.3. Eserin Muhtevâsı

Eserin muhtevâsı sunulurken eserdeki konu başlıkları aslına uygun şekilde çevriyazılı şekilde yazılıp başlığın hemen yanına işlenen konu kısaca aktarılmıştır. Konu başlıkları Nuruosmaniye 3351, Kayseri ve Nuruosmaniye 3309 nüshaları mukayese edilerek yazıya aktarılmıştır.

Tablo 1: Eserin Muhtevası

Eserdeki Başlık	Konu
Bu Ferîde-i Şadefçe-i Ta'bir-i Dil-Güşâ Tekmîl-i 'İkdu'l-Cevâhir-i Feth-i Ümmü'l-Çurâ'dur	Bu bölümde Mekke'nin Fethi anlatılmaktadır.
Bu Ta'bir-i Dil-Pezîr-i Şihhat-Tevsîd Seriyye-i Hâlid b. el-Velîd Rağıyallâhu 'Anhu Beyânındadır	Hâlid b. Velîd'in Nahle Bölgesindeki Uzza putunu yıkma seriyyesi.
Bu Terki'b-i Şihhat-İhtişâş Seriyye-i 'Amr b. el-'Âş Rağıyallâhu 'Anhu Beyânındadır	Peygamber Efedimizin Amr b. As'ı Hüzel kabilesine ait Süvâ adlı putu yıkmaya göndermesi anlatılır.
Bu Ma'kâle-i Fâyika Def'a-i Sâniye-i Seriyye-i Hâlid b. el-Velîd Rağıyallâhu 'Anhu Beyânındadır	Peygamber Efendimiz'in Hâlid b. Velîd'i Yelemlem bölgesindeki Abdulkays Kabilesine bağlı Benî Cezîme halkını İslâm'a davet etmeye göndermesinden bahsedilir.
Bu Feth-Nâme-i Celîlü'l-Eşer-i Sultân-ı Melâyik-Sipâh-ı Maḥfel-Tırâz-ı Çarḫ Āstân-ı Zerrîn-Külâh Şallallâhu 'Aleyhi ve Sellem bi'n-Nefs Teşrîf Buyurdukları Ġazâ-yı Huneyn Vaḳ'asın Beyân İder	Peygamber Efendimiz'in bizzat katıldığı Huneyn Savaşı anlatılır.
Bu Fıkarât-ı Ferah-Engîz Kitâbe-i Şuḳka-i 'Alem-Efrâz-ı İhtidâ 'Aleyhi Mine's-Şalât Ezkâhâ Ḥazretlerinüñ bi'n-Nefs Tevcîh-i 'İnân Buyurdukları Ġazve-i Tâyif ve Taḳsîm-i Ġanâyim ve Edâ-i 'Umre ve Taybe-i Tayyibeye Kudüm-ı Meymenet-Lüzümları Beyânındadır	Peşpeşe gerçekleştiği için üç hâdise bir arada anlatılır: Taif Kuşatması, Cirâne bölgesindeki ganîmetlerin dağıtılması ve Peygamber Efendimiz'in umre ziyâreti.
Bu Lâmi'a-i Şevḳ-Engîz Vilâdet-i Ḥazret-i İbrâhîm Gül-i Gülzâr-ı Firdevs-i Na'im Kâdem-Zen-i Gülşen-i Vücüd Oldukları Beyânındadır	Peygamber Efendimiz'in oğlu Hz. İbrâhîm'in dünyâya gelmesi anlatılır.
Bu Ma'kâle-i Dil-Güşâ Ba'de'l-Feth Vâki' Olan Serâyâ-yı Zafer-Livâ Beyânındadır	Bu bölümde tamamı zaferle sonuçlanan sekiz seriyyeden bahsedilir: 1) Seriyye-i Kaş b. 'Ubâde 2) Seriyye-i 'Uyeyne b. Ḥuşayn el-Fezârî 3) Seriyye-i Velîd b. 'Uḳbe 4) Seriyye-i 'Abdullâh İbni

	‘Avsece 5) Seriyye-i Kutbe b. ‘Āmir 6) Seriyye-i Ḍaḥḥāk b. Süfyan 7) Seriyye-i ‘Alkama b. Mücezzizü'l-Mudlicī 8) Seriyye-i Ḥazret-i ‘Alī ibni Ebī Ṭālib
Bu Fıkra-i Latīfe Ḥazret-i Maḥbūbu'l-Kulūb-ı ‘Ālem Şallāllāhu ‘aleyhi ve Sellem Ümmehāt-ı Mü‘minīne Cilve-Nümāy-ı İstignā Oldukları Kaḏiyye-i İlā Beyānındadır	Peygamber Efendimiz'in eşlerinden bir ay uzak durmasından (İlā hadisesi) bahsedilir.
Bu Makāle-i Fāyika-i Dağdağa-Fersā Ğazā-yı ‘Ākibet-be-Ḥayr-ı Tebük Beyānındadır	Bu bölümde Tebük Gazasından bahsedilir.
Seriyye-i Ḥazret-i Ḥālid b. el-Velīd Raḏıyallāhu ‘Anhu	Bu bölümde Peygamber Efendimiz'in Tebük'te iken Ḥālid b. Velīd'i Ükeydir b. Abdilmelik üzerine sefere göndermesi, Peygamber Efendimiz'in Herakliyus'a yazdığı mektup, Mescid-i Dirar Hadisesi, Tebük Seferi'ne katılmaları gerekirken ağır davranıp sefere katılmayan sahabenin durumu anlatılır.
Bu ‘İbāret-i ‘İbret-Medlül Mevt-i ‘Abdullāh b. Übeyy b. Selūl Beyānındadır	Münāfıkların lideri Abdullāh b. Selūl'ün ölümü.
Bu Makāle-i Celīletü'l-Eşer Ḥacc-Güzārī-i Siddīk-i Ekber Raḏıyallāhu ‘Anhu Beyānındadır	Hz. Ebū Bekir'in Hac Emirliği yapması ve Hz. Ali'nin Berae suresini okuması
Bu Makāle-i Dağdağa-Engiz Kaḏiyye-i Li‘ān Beyānındadır	Bu bölümde “Lian Meselesi” anlatılır.
Bu ‘İbāret-i Şerīfe Melik-i Ḥabeşe Necāşī'nün Terk-i Tāc u Taḥt ve Ğurfe-Güzin-i Gülşen-Serāy-ı Āḥiret Olduğın Beyān İder	Bu bölümde Necāşī'nin ölümü anlatılır.
Bu Fıkra-i Rikḫat-Engiz Bānū-yı Ḥānevāde-i Nübūvvet Ḥazret-i Ümmü Külşüm Serā-Perde-Nişin-i Dār-ı Āḥiret Olduğındadır	Bu bölümde Peygamber Efendimiz'in kızı ve Hz. Osmān'ın eşi Ümmü Gülsüm'ün vefatından bahsedilir.
Bu Nādire-i Rengin-Edā Ḥazret-i Mu‘āz b. Cebel ve Ebū Mūsā Eş‘ārī Raḏıyallāhu ‘Anhumā Yemen Ṭarafına Meb‘ūs Oldukları Beyānındadır	Bu bölümde Peygamber Efendimiz'in Muaz b. Cebel'i Yemen'den Ulya bölgesine; Ebū Mūsā Eşārī'yi de Sufla bölgesine vālî olarak gönderdiği anlatılır.
Kaḏiyye-i İrsāl-i Ḥālid Raḏıyallāhu ‘Anhu	Peygamber Efendimizin, Ḥālid b. Velīd'i Yemen bölgesinde Negrān'da oturan Abdūlmedan kabilesine göndermesi anlatılır.

<p>Bu Maqâle-i Rengîn-Edâ Hazret-i ‘Aliyyü'l-Murtazâ Rağıyallâhu ‘Anhu Yemen Tarafına ‘İnân-Tâb-ı ‘Azîmet Olduğı Beyânındadır</p>	<p>Peygamber Efendimiz'in Hz. Alî'yi ikinci defa Yemen'e göndermesi ve Hz. Alî'nin muzaffer şekilde Vedâ Haccı münâsebetiyle Mekke'ye gelmesi anlatılır.</p>
<p>Bu Maqâle-i Rühânî-Eşer Emîn-i VaHy-i Celîl Hazret-i Cibrîl Meclis-i Nebevîde Zâhir Olduğın Beyân İder</p>	<p>Cebrâil'in insân kılığında Peygamber Efendimiz'e gelmesi hadisesi anlatılır.</p>
<p>Bu Maqâle-i Hüzün-Âver Mağdûm-ı Hânevâde-i Nebeviyye Hazret-i İbrâhîm Raht-Keş-i Dâr-ı Na‘îm Olduğın Beyân İder</p>	<p>Peygamber Efendimiz'in oğlu Hz. İbrâhîm'in vefât etme hâdisesinden bahsedilir.</p>
<p>Bu Maqâle-i Şevk-Engîz Hazret-i Sultân-ı Serîr-Efrûz-ı Heft-Kişver Şallallâhu ‘Aleyhi ve Sellem Mağmil-Ârây-ı Hacc-ı Ekber Olduğı Beyânındadır</p>	<p>Bu bölümde Veda Haccı detaylı bir şekilde anlatılır.</p>
<p>Bu ‘İbâret-i Laţîfe Kazıyye-i Mübâhele Beyânındadır</p>	<p>Bu bölümde “Mübahale Hadisesi” üzerinde durulur.</p>
<p>Bu Faşl-ı Müstağreb Zamân-ı Risâlet-Penâhîde Nâm-Keş-i Nübüvvet Olan Har-Meşrebân Beyânındadır</p>	<p>Bu bölümde Peygamber Efendimiz zamânında peygamberlik iddiâsında bulunan Esvedü'l-Ansi, Müseylemetü'l-Kezzâb ve Tuleyha b. Hüveylid'den bahsedilir.</p>
<p>Bu Maqâle-i Belîğa Serıyye-i Hazret-i Üsâme b. Zeyd Rağıyallâhu ‘Anhu Beyânındadır</p>	<p>Üsâme b. Zeyd'in Şâm ve Rûm Seferi'nden bahsedilir.</p>
<p>Bu Maqâle-i Dil-Düz Bâ‘iş-i Medâmî‘-i Muşle-Süz Hazret-i Şâhib-i Livâ-i Ma‘kûd Teşrîf-Sâz-ı Mağâm-ı Mağmûd Oldukları Beyânındadır</p>	<p>Peygamber Efendimizin vefâtı anlatılır.</p>
<p>Bu ‘İbâret-i Hıred-Fersâ Nigîn-i Hâtem-İştıfâ ‘Aleyhi Efđalüt-Tehâyâ Serîr-Efrûz-ı Nihân-Hâne-i Sidretü'l-Müntehâ Olduğın Beyânındadır</p>	<p>Peygamber Efendimiz'in naaşının yıkanması, kefenlenmesi, cenâze namâzı ve defnedilmesiyle ilgili bilgiler verilir. Daha sonra Hz. Ebû Bekir, Hz. Fâtıma, Hz. Safıyye, Ebû Süfyân b. Haris ve Hassân b. Sâbit tarafından yazılmış mersiyelere yer verilir.</p>
<p>Bu Maşlab-ı A‘lâ Şifât-ı Münife-i Nebeviyye ‘Aleyhi Efđalüt-taşıyyeden Münbeşse Olan Esâmî-i Sâmiye ve Künâ-yı ‘Âlîye ve Nesl-i Kerîm ve Ezvâc-ı Tâhirât ve ‘Amâm ve ‘Ammât ve Aşavât-ı Rezâ‘ ve Ceddât ve Hadem ü Mevâlî-i Muşterem ve Silâh u Devât-ı Vüfûd-ı Selâmet-Merfûdları Beyânındadır</p>	<p>Bu bölümde Peygamber Efendimiz'in isimleri, künyeleri, dış görünüşü, sıfatları ve ahlak özellikleri, evlâtları, torunları, eşleri, amcaları, halaları, süt anneleri, süt kardeşleri, dedeleri, hizmetçileri, köleleri, kâtipleri, elçileri, müezzinleri, şâirleri, koruyucuları, savaş aletleri ve b.ek hayvanları sırasıyla anlatılır.</p>

Bu Ta'bir-i Dil-ārā Āb-rüy-ı Her Dü Serā Bā'is-i Rābiṭā-i Zīr u Bālā 'Aleyhi Efḍalü't-Teḥyā Ḥāzretlerinüñ Ba'zı Fezāyil-i Zāhireleri Beyānındadır	Peygamber Efendimiz'in 20 fazileti dile getirilir.
Bu 'İbāret-i Dil-Ārā Ba'zı Mu'cizāt-ı Dil-Güşāy-ı Ḥayrū'l-Verā Beyānındadır	Peygamber Efendimiz'in önce 8 ve sonrasında 20 mucizesinden bahsedilir.
Bu Makāle-i Faşlū'l-Ḥiṭāb İ'tirāf-ı Kūsūr ve Bārgāh-ı 'İzzete Ref'i Ruḡ'a-i Niyāz ile Ḥāttime-i Kitābdür	Bu bölümde Nazmî-zāde esere bir son vermektedir.

2.4. Eserin Üslûp İncelemesi

Nazmî-zāde, mensûr eserinde Farsça ve Arapçayla bezenmiş çok külfetli bir dil kullanmıştır. Bunu durumu îzâh etmek için eserin giriş bölümünde Veysî ve Nâbî'nin izinde yürüdüğünü onların iki olan eserlerine üçüncü eser yazmak iddiâsında olduğunu Veysî ve Nâbî'ye ulaşabilmek için onların külfetli dilini kullanması gerektiğini ifâde eder. Veysî'nin üstün bir şâir olduğunu iki beyitlik bir şiirle dile getirir.

*Zihî 'ibāret-i müşkil-pesend-i Veysî kim
Görince şafha-i āsâr-ı pākin ehl-i naẓar*

*Virürler elden ele hep kemāl-i 'izzet ile
İderler aña şu'â'-ı nezzāreden miştar [vr. N2b]*

... ḥalbe-i şūr-engîz-i Melḥame-i Kübrā-yı Bedr'de tevakkuf itmegin ferîd-i 'aşr, ser-âmed-i suḥanverân-ı dehr, üstād-ı şānî, 'Azîz-i Mişr-ı Me'āni, dürr-i yektā-yı kulzum-i şād-ābî Yūsuf Nâbî sellemehullāhu Te'ālā ba'zı mülāḥazāt-ı işābet-nevāz ile ol bülbül-i nāzenîn-şafirüñ zemzeme-i dil-peẓirine hem-dem ve ol ṭāvus-ı hoş-ḥırāmuñ reftār-ı dil-ārāmına hem-ḳadem olmaḳ ārzüsüyle risāle-i zerrîn-ḳalem bü'l-'aceb raḳamların maḥtüm-ı ḥatm-ı ihtitām itmege bāl-güşāy-ı şāhîn-i 'anḳā-şikār-ı himmet olup kem tereke'-evvelu lil-āḫiri manṭūḳasın taşdıḳ ile baḫrū'l-me'ārif-i tab'-ı 'ālî-nejādlarından ber-ḫāste olan telāṭum-ı endîşe birle [vr. N2b]

Nazmî-zāde eserinde birkaç Türkçe işaret sıfatı dışında pek fazla sıfat kullanmamıştır. Peygamber Efendimiz başta olmak üzere sahabeden bahsederken Farsça ve Arapça ağırlıklı çok başarılı övgü dolu sıfatlar kullanmıştır:

... Seyyid-i 'Arab u 'Acem şallallāhu 'aleyhi ve sellem... [vr. N76b]

... refref-süvār-ı ser-menzil-i vüşûl, gül-i şād-berg-i gülşen-i ve mā Muhammedun illā resûlun şallallāhu 'aleyhi ve sellem Ḥāzretlerinüñ ... [vr. N2a]

... *şîr-i şerze-i muhârib esedullâhu'l-gâlib Hazret-i Hamza b. 'Abdulmuṭṭalib raḍiyallâhu Ta'âlâ 'anhu... [vr. N78b]*

... *hazârât-ı şeyḥayn-ı mükerrmeyn Ebû Bekr ü 'Ömer ve şihreyn-i muhteremeyn 'Osmân u 'Alî-i Hayder 'aleyhimü'r-rıdvân [vr. N88b]*

Yazar Farsça ve Arapça sıfatlar ve benzetmelerle çok başarılı övgü cümleleri kurmasının yanısıra müşriklerden bahsederken hakarete varan ifâdeler kullanıp harika hiciv örnekleri gösterir:

... *ser-ṭavîle-i ḥar-meşrebân-ı münâfîkîn 'Abdullâh b. Ebî ibnî Selûl [vr. N23b]*

... *mânend-i merḥ u 'afâr fetîle-i zebân-sûḥtenî ve âteş-zene-i dendân-kendenîlerin şerâre-bâr idüp [vr. N28b]*

... *ḥar-gele-i münâfîkînden devânzdeh nefer-i bed-sigâl [vr. N28b]*

Sanatkârâne nesrin en güzel örneklerinden kabul edilebilecek numuneleri sunan yazar âhengin sağlanabilmesi için eserin tümünde çok başarılı seci örnekleri kullanır. Yazar aynı zamanda nesirde inşanın en önemli hususu olan isim tamlamalarını çok yerinde kullanır.

Hey hey bu ne mecmû'a-i rengîn ve cüzvdân-ı dil-nişîn Şehnâme-i ekâsire-i 'Acem, efsâne-i ser-güzeşt-i Husrev ü Cem degüldür belki Cenâb-ı Sultân-ı âferîniş, nûr-ı hadîka-i bînîş, gevher-i deryâ-yı hestî, bedrakâ-i tarîk-i Hudâ-perestî... [vr. N2a]

... *feyz-nâme-i hedy-i bihîn ve siyer-i şerîfterîneridür ki ibtidâ üstâd-ı nuḥustîn, bâğbân-ı evvelîn tarḥ-endâz-ı tâze-âyîn-i rengîn, ḳarm-ı Rûm Veysî-i merḥûm, bu nev-zemîn-i bukalemûn, numûne-nişân-ı şukufehâ-yı gün-â-gün idüp ... [vr. N2a]*

Kişi isimleri çoğu zaman secili sıfatlarla beraber zikredilmiştir. Bazen de isimler yerine doğrudan sahabenin meşhûr lakapları kullanılmıştır.

... *âb-rüy-ı gülzâr-ı taşdîk Hazret-i şeyḥ-i 'atîk Ebû Bekr ü 'Şiddîk raḍiyallâhu 'anhu dört biñ dirhem-i mâ-melekin ma'riz-ı ihlâşa taqdîm ve Hazret-i Fârûk-ı naşfet-i cenâb 'Ömer b. el-Ḥaṭṭâb nısf-ı mâlin meydân-ı muḥabbete teslîm ve 'amm-ı ḥayr ü'n-nâs Hazret-i 'Abbâs ... [vr. N22b]*

... *refâkat-ı Hazret-i Şiddîk-i Ekber ve Hazret-i Fârûk-ı A'zam ve Hazret-i Zinnüreyn ve Hazret-i Ebe'l-Hasaneyn ve Hazret-i Ebi'l-Ḳarmü'z-Zübeyr ve Hazret-i Talḥatü'l-Ḥayr 'aleyhimü'l-kerâmeti ve'r-rıdvân... [vr. N88b]*

Netice itibarıyla Osmanlı Türkçesi'nin söz dağarcığının tüm imkânlarından yararlanan Nazmî-zâde Türkçe isim ve isim soylu kelimeler yerine Arapça ve Farsça'da bile nâdir sayılabilecek kelimeleri kullanmış, Türkçe fiil, sıfat, zarf ve zamirleri kullanmamıştır. Arapça ve Farsça kelimelerle beraber Türkçe yardımcı fiilleri tercih etmiştir.

2.5. Eserin Nüsha Tasnîfi

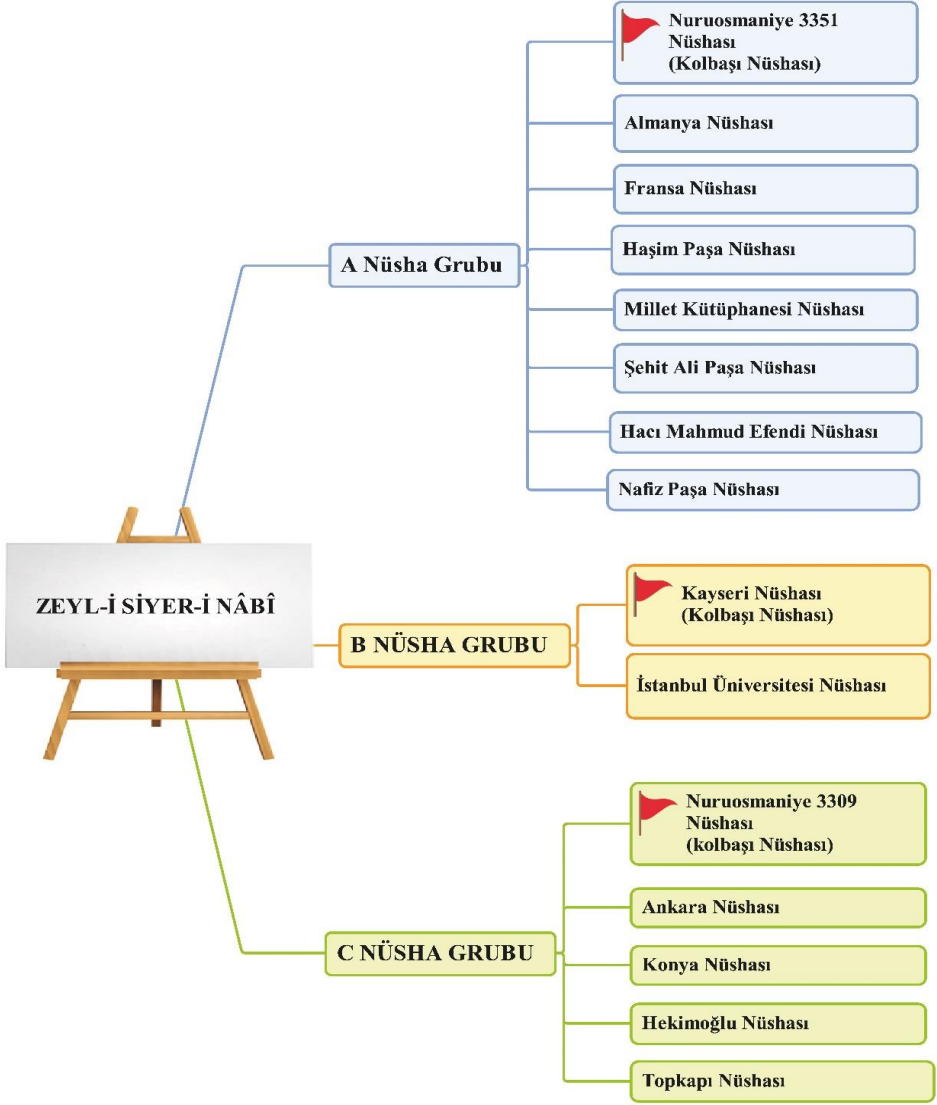
Eserin on beş nüshası bulunmaktadır. Bunların on üçü yurt içinde ve ikisi yurt dışındadır. Nüsha mukayesesinde üç nüsha grubu olduğu tespit edilmiştir. A, B ve C nüsha grubu şeklinde adlandırılan nüshaların istinsah târîhleri tespit edilmiş ve her nüsha grubunun en eski nüshası kolbaşı nüshası olarak belirlenmiştir.

A nüsha grubunda 1107/1696 yılında istinsah edilen Nuruosmaniye 3351 numaralı nüsha; B nüsha grubunda 1130/1718 yılında istinsah edilen Kayseri nüshası; C nüsha grubunda 1139/1727 yılında istinsah edilen Nuruosmaniye 3309 nüshası kolbaşı nüshaları olarak seçilmiştir.

Nazmî-zâde'nin 1720-23? târîhlerinde öldüğü bilindiğine göre 1696 yılında istinsah edilen Nuruosmaniye 3351 numaralı nüshanın onun ölümünden yaklaşık 24 yıl önce yazıya aktarıldığı anlaşılmaktadır. Nazmî-zâde'nin hayattayken bunu görme ihtimâli yüksektir.

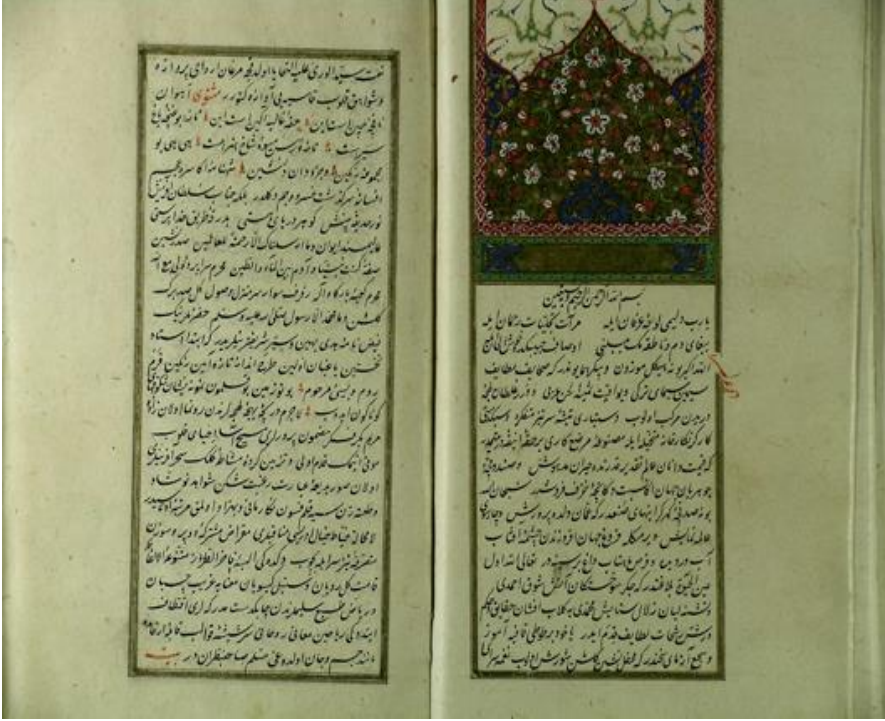
Nüshalar konusunda daha detaylı bilgilere aşağıdaki grafik ve bilgilerden ulaşılabilir:

Grafik 4: Nüsha Şeceresi

2.5.1. Nuruosmaniye Nüshası 1 (Ana Nüsha - N Nüshası)

Eser Adı : Zeylüz-Zeyl Ala Siyer-i Veysî

Kütüphane : Nuruosmaniye Kütüphanesi (SYEK)

Koleksiyon : İstanbul Kütüphanelerinde bulunan Türkçe Târîh-Coğrafya Yazmaları

Arşiv Numarası : 34 Nk 3351/3

İstinsah Târîhi : 1107/1696

Yaprak : 95

Satır : 25

Yazı Türü : Arap - Talik

Ölçü : 227x128-140x64 mm.

Kâğıt Türü :

Müstensih :

Not : Cetveller yıldız, başlık güzel tezhipli, sözbaşları kırmızı, koyu kırmızı meşin, şemseli, köşebentli, miklepli cilt. Vakıf mührü vardır. Eser, Peygamber Efendimiz'in hayâtından bahseder. İslâm dîni, Siyer-i Nebvî, Şemâil-i Şerîf.

2.5.2. Raşit Efendi Nüshası (K Nüshası)

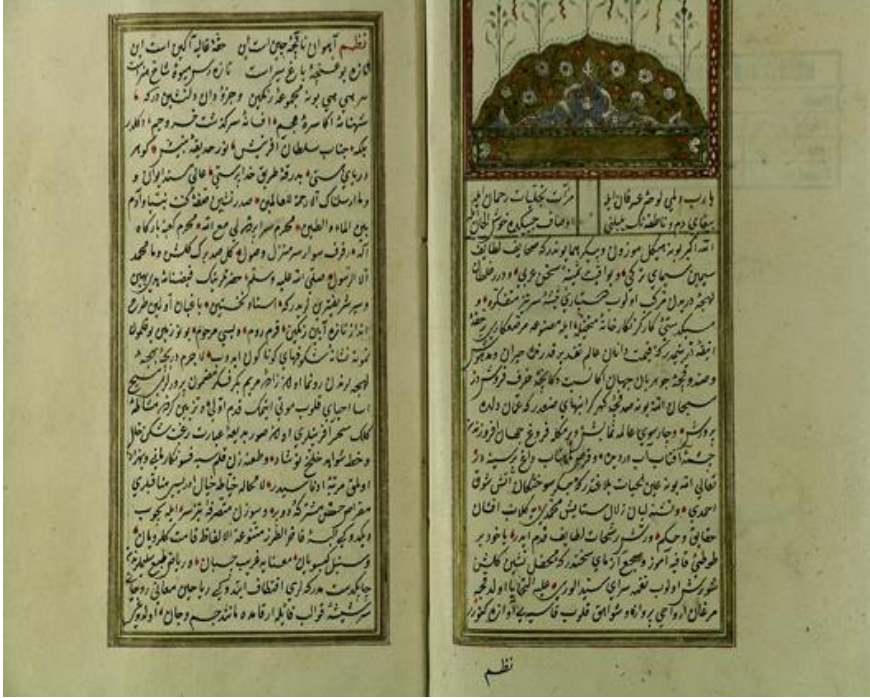
Eser Adı : Dürretu't-Tâc fi-Sîreti Sâhibi'l-EMI'râc Zeyli

Kütüphane	:	Kayseri Raşit Efendi Yazma Eser Kütüphanesi
Koleksiyon	:	Raşit Efendi Eski Eserler Kütüphanesi
Arşiv Numarası	:	930/4
İstinsah Târîhi	:	1130/1718
Yaprak	:	350b-445b (95 vr.)
Satır	:	21
Yazı Türü	:	
Ölçü	:	253x146-170x90 mm.
Kâğıt Türü	:	
Müstensih	:	Süleyman b. Şahbâz el-Berber
Not	:	

2.5.3. Nuruosmaniye Nüshası 2 (NO Nüshası)

Eser Adı : Zeylü'z-Zeyl alâ-Siyer-i Veysi

- Kütüphane : Nuruosmaniye Kütüphanesi (SYEK)
Koleksiyon : İstanbul Kütüphanelerinde bulunan Türkçe Târîh-Coğrafya Yazmaları
Arşiv Numarası : No. 3309
İstinsah Târîhi : 1139/1727
Yaprak : 96
Satır : 23
Yazı Türü : Talik
Ölçü : 236x135-166x74 mm.
Kâğıt Türü : Venedik
Müstensih : Abdurrahmân Eşref
Not : Cetveller ilk çift sayfa yaldız diğerleri kırmızı, sözbaşları kırmızı, meşin üstü yeşil kumaş kaplı cilt. 1. yaprakta I. Mahmud'un tuğralı vakıf mührü, baş tarafta müellifin hâl tercümesiyle fihristi vardır. Eser, Peygamber Efendimiz'in hayâtından bahseder.

2.5.4. Millet Kütüphanesi Nüshası

Eser Adı : Zeyl-i Dürretü't-Tâc fi-Sîrtetî's-Sâhibi'l-Mî'râc: Zeyl-i Siyer-i Veysi

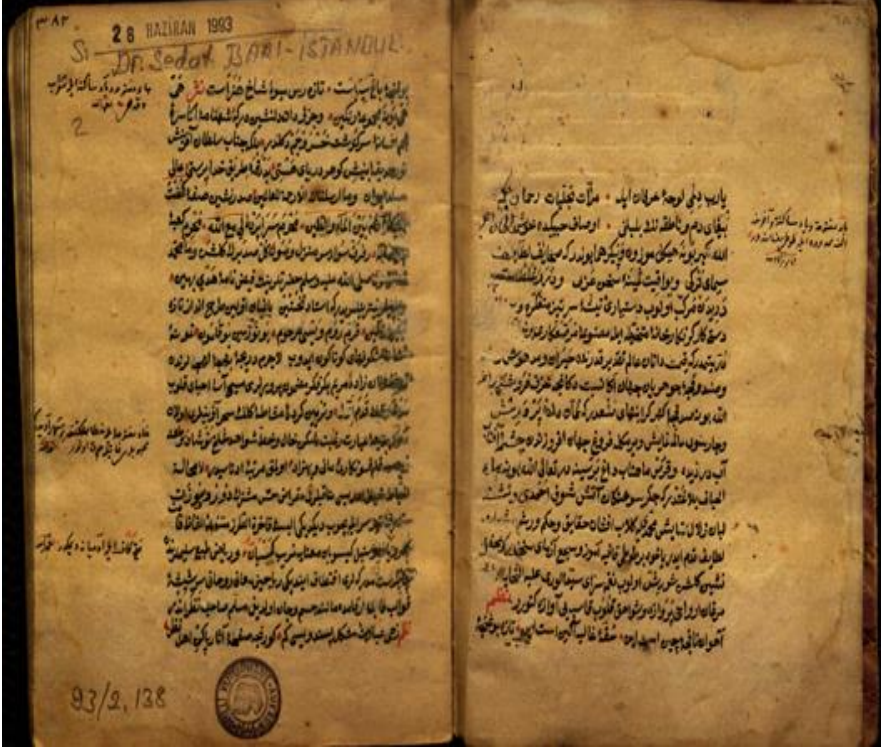

Kütüphane : Millet Kütüphanesi
Koleksiyon : A. E. Târîh
Arşiv Numarası : aethr353
İstinsah Târîhi : 1107/1695 - 1696
Yaprak : 105
Satır : 21
Yazı Türü : İnce Talik
Ölçü : 201x128,161x75 mm.
Kâğıt Türü : Cilalı
Müstensih : Mehmed Fennî

Not : Cetveller başlıkta yıldız diğerleri kırmızı, söz başları kırmızı, vişne çürüğü renkli ve kabartma kağıt kaplı cilt. Eser, Peygamber Efendimiz'in hayâtından bahseder.

2.5.5. Ankara Müllî Kütüphane Nüshası

Eser Adı : Zeylüz-Zeyl Ala Siyer-i Veysî

- Kütüphane : Milli Kütüphane Ankara
Koleksiyon : Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu
Arşiv : 06 Mil Yz A 7030
Numarası :
İstinsah :
Târîhi :
Yaprak : 99
Satır : 21
Yazı Türü : Nesih
Ölçü : 192x123 - 145x78 mm.
Kâğıt Türü : Suyolu filigranlı
Müstensih :
Not : Sırtı kırmızı meşin, cilt kapakları desenli kâğıt kaplı, mukavva bir cilt içerisindedir. Eser, Hazreti Muhammed'in hayâtıyla ilgilidir. Sözbaşları, duracaklar ve söz üstleri kırmızıdır. Yapraklar rutubet lekeli.

2.5.6. Fransa Nüshası

Eser Adı : Zeyl-i Siyer-i Nâbi

Kütüphane : Fransa Milli Kütüphanesi
Koleksiyon : Türkçe Yazmaları
Arşiv : Regius Supplement Turc 1268
Numarası :
İstinsah Târîhi :

Yaprak : 91
Satır : 23
Yazı Türü : Nestalîk
Ölçü : 240x130 mm.
Kâğıt Türü : Türk tarzı karton cilt.
Müstensih :
Not : Mıklepli Cilt, Sözbaşları kırmızı. Bazı kelimelerin hangi manaya geldiği yan tarafta izah edilir.

2.5.7. Almanya Nüshası

Eser Adı : Zeyl-i Siyer-i Nâbî

Kütüphane	:	Almanya Millî Kütüphanesi
Koleksiyon	:	Türkçe Yazmaları
Arşiv Numarası	:	Ms. Or. Quart. 1346
İstinsah Târîhi	:	1163/1749
Yaprak	:	125
Satır	:	19
Yazı Türü	:	Nestalik
Ölçü	:	250x135 -185x70 mm.
Kâğıt Türü	:	Sarı, su yolu filigranlı, aharlı
Müstensih	:	Hüseyin b. Abdulaziz
Not	:	Fihrist Bölümü var. Sözbaşları kırmızıdır.

2.5.8. Konya Nüshası

Eser Adı : Zeyl-i Siyer-i Nâbi

Kütüphane : Konya Mevlana Müzesi
Koleksiyon : Mevlana Müzesi Türkçe Yazmaları
Arşiv Numarası : 4936

İstinsah Târîhi : 1142/1730

Yaprak : 1b-88b
Satır : 23
Yazı Türü : Talik
Ölçü : 212x140-170x80 mm.
Kâğıt Türü :
Müstensih :
Not : Cildinden kopmuş, cildin sadece arka kapağı kalmış. Bazı sayfalar eksik

2.5.9. İstanbul Üniversitesi Nüshası

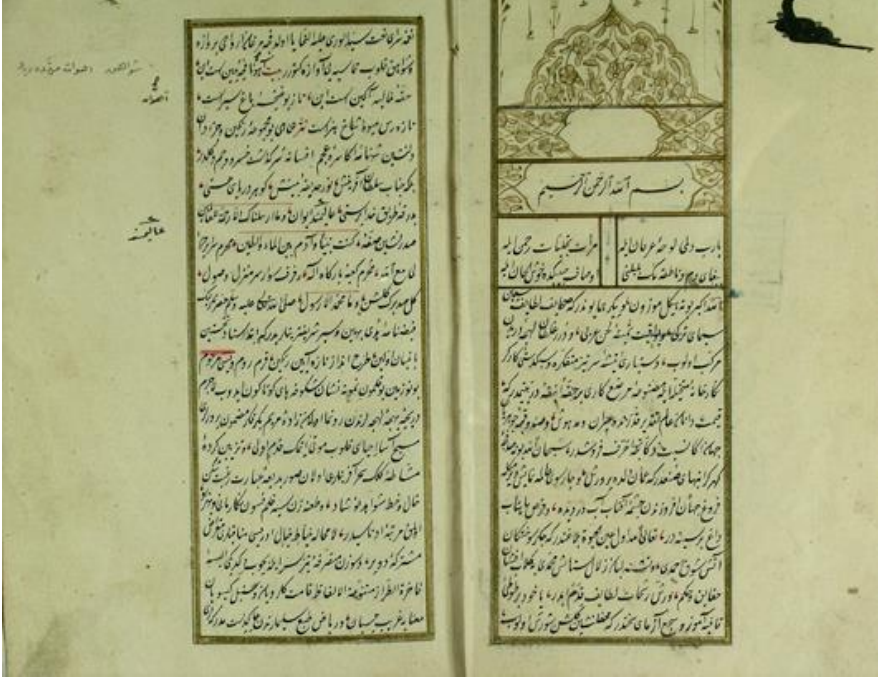
Eser Adı : Siyer-i Veysi Zeylinin Zeyli

Kütüphane	:	İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi
Koleksiyon	:	Nadir Eserler Kütüphanesi
Arşiv Numarası	:	T 7356
İstinsah Târhi	:	1226/1811
Yaprak	:	84
Satır	:	27
Yazı Türü	:	
Ölçü	:	285 x 145 mm.
Kâğıt Türü	:	
Müstensih	:	
Not	:	Çeharkuşe meşin

2.5.10. Hacı Mahmut Efendi Nüşası

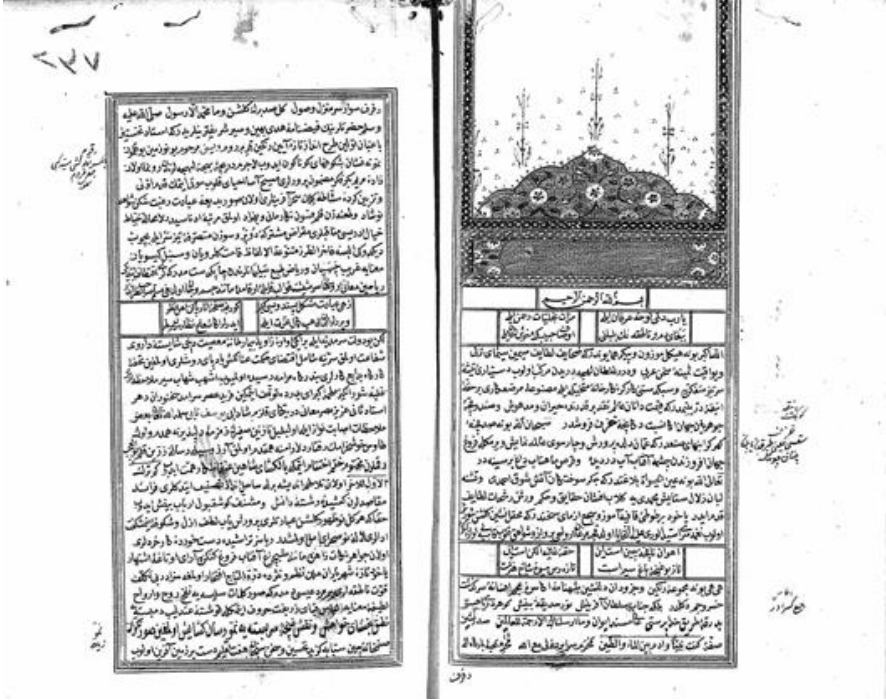
Eser Adı : Zeylüz-Zeyl Ala Siyer-i Veysî

Kütüphane : Nuruosmaniye Kütüphanesi (SYEK)
Koleksiyon : İstanbul Kütüphanelerinde bulunan Türkçe Târih-Coğrafya Yazmaları
Arşiv Numarası : No. 3309
İstinsah Târîhi : 1139/1727
Yaprak : 96
Satır : 23
Yazı Türü : Talik
Ölçü : 236x135-166x74 mm.
Kâğıt Türü : Venedik
Müstensih : Abdurrahmân Eşref
Not : Cetveller ilk çift sayfa yaldız diğerleri kırmızı başlık yaldız, sözbaşları kırmızı, meşin üstü yeşil kumaş kaplı cilt. 1. yaprakta I. Mahmud'un tuğralı vakıf mührü, baş tarafta müellifin hâl tercümesiyle fihristi vardır. Eser, Peygamber Efendimiz'in hayâtından bahseder.

2.5.11. Şehit Ali Paşa Nüshası

Eser Adı : Zeylüz-Zeyl Ala Siyer-i Veysî

- Kütüphane : SYEK (Şehit Ali Paşa)
Koleksiyon : İstanbul Kütüphanelerinde bulunan Türkçe Târîh-Coğrafya Yazmaları
Arşiv : No. 1895/3
Numarası :
İstinsah : 1119/1708
Târîhi :
Yaprak : 60
Satır : 31
Yazı Türü : Nesih
Ölçü : 220x130-160x80 mm.
Kâğıt Türü : Sarımtırak ince
Müstensih : Salih
Not : Başlık çiçek tezhipli, sözbaşları ve haşiyeler kırmızı, kahverengi meşin cilt. Vakıf mührü vardır. Eser, Peygamber Efendimiz'in hayâtından bahseder.

2.5.12. Nafiz Paşa Nüshası

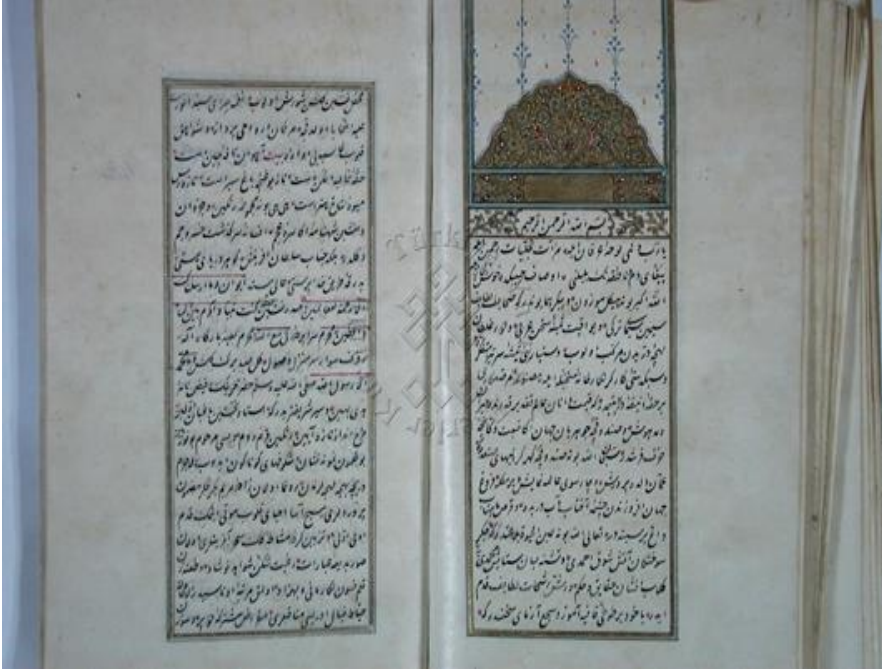
Eser Adı : Zeylüz-Zeyl Ala Siyer-i Veysî

Kütüphane : SYEK (Nâfiz Paşa)
Koleksiyon : İstanbul Kütüphanelerinde bulunan Türkçe Târih-Coğrafya Yazmaları
Arşiv Numarası : No. 1177
İstinsah Târhi :
Yaprak : 75
Satır : 25
Yazı Türü : Nesih
Ölçü : 200x130-160x65 mm.
Kâğıt Türü : Şeker Rengi
Müstensih : İbrahim Gülşeni
Not : Kâğıt kaplı cilt. Eser, Peygamber Efendimiz'in hayâtından bahseder.

2.5.13. Hekimoğlu Ali Paşa Nüshası

Eser Adı : Zeylüz-Zeyl Ala Siyer-i Veysi

Kütüphane : SYEK (Hekimoğlu Ali Paşa)

Koleksiyon : İstanbul Kütüphanelerinde bulunan Türkçe Târîh-Coğrafya Yazmaları

Arşiv Numarası : No. 769/4

İstinsah Târîhi :

Yaprak : 110

Satır : 21

Yazı Türü : İnce Talik

Ölçü : 210x120-150x62 mm.

Kâğıt Türü : İnce Aharlı

Müstensih :

Not : Cetveller yıldız, başlık Türk işi tezhipli, sözbaşları kırmızı, nohudî renkte meşin, şemseli, miklepli cilt. 1, 202, 447. yapraklarda Türk işi başlık bulunur. Vakıf mührü ve baştaki numarasız 5 yaprakta fihristi vardır.

2.5.14. Topkapı Sarayı Nüshası

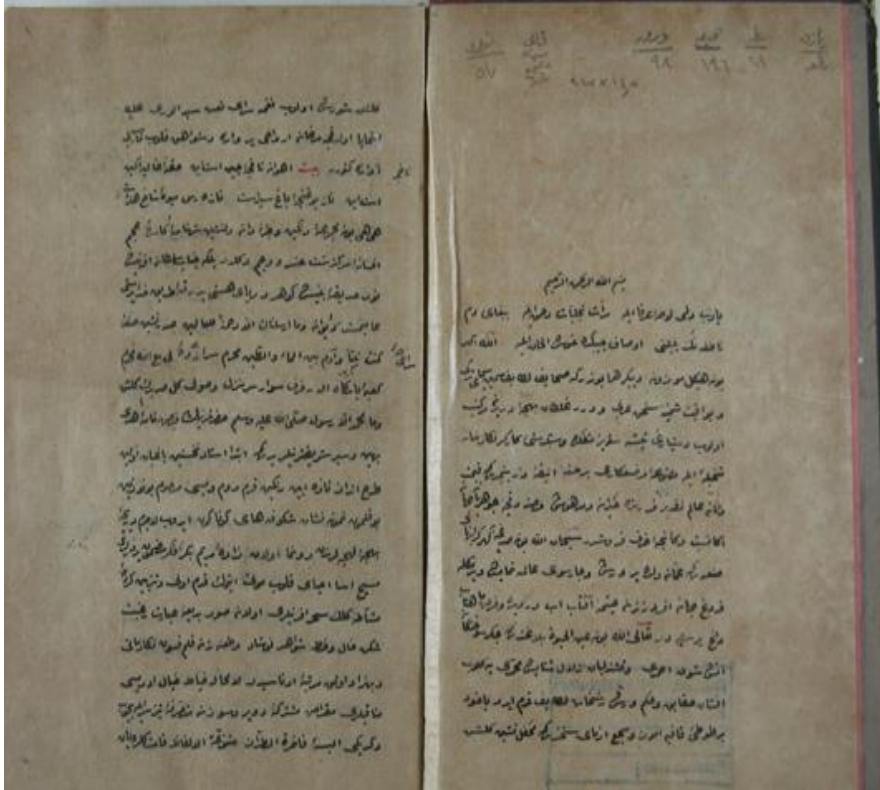
Eser Adı : Mecmua

Kütüphane	:	Topkapı Sarayı Müzesi
Koleksiyon	:	Topkapı Sarayı Müzesi Yazma Eserler Kataloğu
Arşiv Numarası	:	TSMKA A. 3066
İstinsah Târîhi	:	1701
Yaprak	:	172 - 238 (66 vr.)
Satır	:	27
Yazı Türü	:	Talik
Ölçü	:	220x290 mm
Kâğıt Türü	:	
Müstensih	:	
Not	:	

2.5.15. Haşım Paşa Nüshası

Eser Adı : Zeyl-i Siyer-i Veysi

Kütüphane : SYEK (Haşım Paşa)
Koleksiyon : İstanbul Kütüphanelerinde bulunan Türkçe Târîh-Coğrafya Yazmaları
Arşiv Numarası : 00057
İstinsah Târîhi : 1290/1873
Yaprak : 99
Satır : 21
Yazı Türü : Rika
Ölçü : 213x134 - 167x81 mm.
Kâğıt Türü :
Müstensih :
Not :

Sonuç

17. yüzyıl klâsik Türk edebiyâtının önemli sîmâlarından biri olan Nazmî-zâde Murtazâ daha çok çevirdiği eserlerle tanınsa da önemli bir şâir olduğu bilinmektedir. Arapça ve Farsçayı çok iyi bildiği çevirdiği eserlerden bilinmektedir. 17. yüzyıl süslü nesrine örnek teşkil eden Veysî ve Nâbî'nin Siyerlerine yazmış olduğu bu zeyil sanatsal açıdan onun Veysî ve Nâbî'den geri kalmadığının ispatıdır.

Bu eser, Türk edebiyâtı ve İslâm târîhi açısından bir ilki gerçekleştirmesi bakımından önemlidir. Eser, siyer alanında kendisinden önceki eserler gibi tercüme olmayıp sanatsal değeri olan, Veysî ve Nâbî'nin eserleriyle birlikte "Te'lif Türk Siyeri"nin tamamlayıcı ve ilk numûnesidir. Bu eserle hem Türklere ait bilinen ilk Telif Siyer çalışması bitmiş olacak hem de İslâm Târîhi için bilim dünyası güvenilir bir kaynak kazanmış olacaktır. Eser, 17. Yüzyıl Klâsik Türk Edebiyâtının nesir alanında kayda değer görülebilecek bir mahsuldür.

Müellif, yazdığı bu eser için çok ciddî bir hazırlık yapmış târîhî ve dînî referanslar açısından bizim tespit edebildiğimiz kadarıyla 16'ya yakın kişi ve esere başvurmuştur. Müellif ayrıca şiire olan hâkimiyeti sâyesinde mensûr olan eserini Farsça başta olmak üzere Arapça ve Türkçe 30'a yakın şâirin işlediği konunun mâhiyetine uygun şiirleriyle süslemiştir. Bu eser, bilimsel açıdan hem İslâm târîhinde güvenilir bir kaynak olması hem de edebî açıdan dikkâte alınması gereken önemli bir eserdir.

Eser üslûp açısından kendisinden önce Veysî ve Nâbî tarafından yazılmış eserlerin süslü ve külfetli diline sâdik kalınarak yazılmıştır. Nazmî-zâde'nin -her ne kadar Veysî ve Nâbî'yi taklit etse de- kendisine hâs başarılı bir üslûbu olduğu söylenebilir.

Nâzmî-zâde siyerinde târîhî vak'aları anlatırken çoğu zaman aynı vak'a üzerine başka rivâyetler varsa bunları da dile getirerek târîhî analizler yapmıştır. Eser sadece Siyer alanında yazılmış târîhî bir eser olmayıp Peygamber Efendimiz'in yazdığı mektup örneklerini barındırması, O'nun irtihâli üzerine yazılan mersiye örneklerini vermesi, O'nun isimleri ve künyeleri, detaylı bir hilyesi, sıfatları ve şemâili, evlâtları ve torunları, eşleri, amcaları, halaları, süt anneleri, süt kardeşleri, dedeleri, hizmetçileri, köle ve cariyeleri, kâtipleri, elçileri, müezzinleri, şâirleri, bekçileri, ev eşyâları, savaş aletleri ve binek hayvanları, 20 adet fazîleti ve 28 adet mucizesini anlatması bakımından tam bir Peygamber külliyyâtıdır.

Bu eser İslâm Târîhi, İlahiyât ve Klâsik Türk Edebiyâtı sahalarında kaynak teşkil edecek değerli bir eserdir.

Kaynakça

Babinger, F. (1997). *Osmanlı Târîh Yazarları ve Eserleri*. (C. Üçok, Çev.) Ankara: Kültür Bakanlığı.

Bursalı Mehmed Tahir (1975). *Osmanlı Müellifleri*. İstanbul: Meral.

- Çaldak, S. (2017). Rağıb Paşa'nın Nâbî'nin zeyl-î Siyer'ine yazdığı zeyl: huneyniye ve tâifiye, *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]*,3 (7), 1 - 25
- Donuk, S. (Haziran 2015/38). Siyer-i Veysî'ye yazılan zeyiller ve Nev'î-Zâde Atâyî'nin zeyl-i siyer-i veysî'si. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research*, 103-141.
- El-shaman, M. S. A. (1982). *Türk edebiyâtında siyerler ve İbn Hişâmın siyerinin Türkçe tercümesi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ankara.
- Güngör, R. Ş. (2017). Nazmî-Zâde Hüseyin Murtezâ'nın Tezkire-î Evliyâ-î Bağdâd isimli Eseri (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Hammer, J. (1985). *Büyük Osmanlı tarihi 7* (C. 13). İstanbul: Üçdal.
- İnsanoğlu, E. (2011). *Osmanlı astroloji literatürü tarihi I*. İstanbul: IRCICA.
- Karataş, M. (2001). Nazmî-zâde Murtezâ'nın Gülşen-i Hulefâsının Tenkitli Transkripsiyonu. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Mehmed Süreyya (1996). *Sicill-i Osmani*. İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Türkiye Ekonomik Kalkınma Vakfı.
- Mirzâ-zâde Mehmed Emin Sâlim (H. 1315). *Tezkîre-i Sâlim*. Dersaadet: İkdâm Matbabası.
- Özcan, T. (2006). Nazmî-zâde Murtezâ Efendi. *TDV İslâm ansiklopedisi* içinde (C. 32, ss.461-463). İstanbul: TDV.
- Özmen, A. (2015). Nâbî'nin Siyer-i Veysî'ye Yazdığı Zeyiller (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Öztürk, N. (1997). Siyer Türü ve Siyer-i Veysî (Dürretü't-Tâc fi-Sîret-i Sâhibi'l-Mî'râc). (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Şeyhî Mehmed Efendi. (1989). *Şakaik-i nu'maniye ve zeyilleri vekayî'l-fudalâ* (C. 2-3). (A. Özcan, dzl.) İstanbul: Çağrı.
- Tergip, A. (2010). Siyer yazıcılığı ve Türklerin siyer ilmine katkıları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research*, 3(15), 220-232.
- Zeylû'z-Zeyl alâ-Siyer-i Veysî, Nuruosmaniye Kütüphanesi (SYEK), İstanbul Kütüphanelerinde bulunan Türkçe Târîh-Coğrafya Yazmaları, Arşiv No. 3309.

Zeylüz-Zeyl Ala Siyer-i Veysî, Nuruosmaniye Kütüphanesi (SYEK), İstanbul Kütüphanelerinde bulunan Türkçe Târih-Coğrafya Yazmaları, Arşiv No. 34 Nk 3351/3